

5. Serbin O. (2015). Suchasnyi stan indeksuvannya informatsiinykh resursiv: koordynatsiia bez koordynat ta shliakhy poshuku. *Biblioteka XXI stolittia : perspektyvy ta innovatsii : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.* (Kyiv, 23 kvit. 2015 r.). Kyiv, pp. 72—74.
6. Serbin O. O. (2017). Indeksuvannya resursiv v Ukraini na shliakhu do intehtatsii v mizhnarodnyi informatsiinyi prostir. *VII Mizhnarodna nauk.-prakt. konferentsiia "Suchasna informatsiino-bibliotekna osvita: yevropeiski oriiientyry"* : zb. materialiv. Kyiv, pp. 61—64.
7. Strishenets N. V. (2011). *Suchasna amerykanska bibliotekhno-informatsiina terminosystema: bibliotekoznavchyi aspekt.* Kyiv.
8. Chehrynets M. M. (2007). Viddil systematyzatsii ta orhanizatsii systematychnykh katalogiv KhDNB im. V. H. Korolenka ta yoho rol u zadovolenni informatsiinykh potreb korystuvachiv. *Korolenkivski chytannia 2007 : materialy nauk.-prakt. konf. KhDNB, 8 zhovt. 2007 r.* Kharkiv, pp. 82—85.
9. Chehrynets M. M. (2010). Dosvid stvorennia predmetnoho rubrykatora yak tematychnoho navihratora elektronnoho katalogu KhDNB im. V. H. Korolenka. *Linhvistychne zabezpechennia elektronnoho katalogu v ABIS IRBIS : materialy kruhloho stolu, m. Kharkiv, 13 kvit. 2010 r.* Kharkiv, pp. 50—58.
10. Chehrynets M. M. (2016). Istorychni vikhi stvorennia ta rozvytku pershykh katalogiv KhDNB imeni V. H. Korolenka. *Visnyk Knyzhkovoї palaty*, 6, pp. 29—32.
11. Chehrynets M. M. (2011). Rol zmistovnoho rozkryttia dokumentnykh resursiv u zadovolenni informatsiinykh potreb korystuvachiv. *Aktualni pytannia katalogizatsii v umovakh vprovadzhennia novykh informatsiinykh tekhnolohii* : materialy nauk.-prakt. seminariv. Kharkiv, pp. 8—11.
12. Chehrynets M. M. (2011). Systematychnyi katalog naukovoї biblioteki v umovakh vprovadzhennia novykh informatsiinykh tekhnolohii. *Aktualni pytannia katalogizatsii v umovakh vprovadzhennia novykh informatsiinykh tekhnolohii* : materialy nauk.-prakt. seminariv. Kharkiv, pp. 11—13.
13. Chehrynets M. M. (2016). U kruhoveroti naukovykh znan: z mynuloho do sohodennia. (*Z istorii viddilu naukovoї systematyzatsii, predmetyzatsii ta orhanizatsii systematychnykh katalogiv*). *Zb. nauk. pr.*, 8 pp. 108—143.
14. Chehrynets M. M. (2014). Formuvannia avtorytetnoho faila predmetnykh rubryk u KhDNB im. V. H. Korolenka. *Mistse i rol bibliotek u formuvanni natsionalnoho informatsiinoho prostoru* : materialy mizhnar. nauk. konf. (Kyiv, 21—23 zhovt. 2014 r.). Kyiv, pp. 342—344.
15. Chehrynets M. M. (2015). Formuvannia avtorytetnoho faila predmetnykh rubryk u KhDNB im. V. H. Korolenka. *Biblioteknyi visnyk*, 1, pp. 8—11.
16. Yaroshenko T. O. & Serbin O. O. (2023). Tsyfrove kuratorstvo: vyklyky ta mozhlyvosti dlia bibliotekhno-informatsiinoї osvity. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*, 63, pp. 56—71.

Надійшла до редакції 4.07.2025

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

[https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.9\(350\).20-28](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.9(350).20-28)

УДК 027.022:316.77:[021.2/.8:004.77](477)(045)

Віра Загуменна,

кандидатка педагогічних наук,
професорка кафедри
артменеджменту та
інформаційних технологій НАККиМ
vzagumenna@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-4238-890X>

Ярослава Хіміч,

кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри
артменеджменту та
інформаційних технологій НАККиМ
yaroslavakhimich@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1199-3207>

Даниїл Кузьменко,

аспірант кафедри
артменеджменту та
інформаційних технологій НАККиМ
zem@ukr.net
<https://orcid.org/0009-0009-3832-2471>

Соціокультурні практики бібліотек України в умовах цифрової трансформації та суспільних викликів

У статті досліджено аспекти соціокультурних практик бібліотек України в умовах цифрової трансформації, яка стала визначальним чинником розвитку бібліотек як сучасних відкритих соціокультурних просторів. Проаналізовано дефініції поняття "соціокультурні практики" та розкрито його зміст у контексті бібліотечної діяльності.

Розглянуто нові форми роботи бібліотек, що передбачають проведення онлайн та гібридних заходів, розвиток медіаграмотності й цифрової культури серед користувачів, упровадження інклюзивних цифрових сервісів, активне використання соціальних мереж, штучного інтелекту, VR/AR-технологій у соціокультурних проєктах.

Особливу увагу приділено прикладам соціокультурних практик, реалізованих у бібліотеках України, які ілюструють залучення громад до культурно-освітньої діяльності та забезпечують розширення доступу до інформаційних ресурсів через цифрові сервіси.

Акцентовано на специфіці соціокультурної діяльності бібліотек в умовах повномасштабної збройної агресії РФ проти України. З'ясовано, що за часів війни бібліотеки не лише зберігають культурну функцію, а й адаптуються до нових викликів, виконуючи роль центрів підтримки населення.

Зроблено висновок, що поєднання традиційних та інноваційних практик сприяє трансформації бібліотек у соціокультурні хаби, інтеграції громад у культурне середовище та розвитку цифрової компетентності користувачів, що, зі свого боку, є важливим складником сталого розвитку українського суспільства в умовах цифрової доби та воєнних викликів.

Ключові слова: публічні бібліотеки; соціокультурні практики; цифрова трансформація; медіаграмотність; штучний інтелект; VR/AR-технології; концепція чотирипросторової бібліотеки

Постановка проблеми. У контексті цифрової трансформації українського суспільства бібліотеки дедалі активніше інтегрують у діяльність цифрові технології, що дає змогу ефективно реалізовувати соціокультурні функції. Це сприяє розвитку місцевих громад, поширенню знань, формуванню культурної та цифрової компетентності користувачів, підтримці інформаційного й культурного фронту, консолідації громад у складних умовах.

Проте цифровізація бібліотечної сфери не обмежується впровадженням технічних інструментів і платформ, а потребує глибокого переосмислення змісту, цілей і форм соціокультурних практик бібліотек, які сьогодні слугують важливими каналами соціальної комунікації, засобами інтеграції різних категорій користувачів і підтримки культурної ідентичності. Саме тому постає потреба осмислення нових стратегій і підходів до організації соціокультурної діяльності бібліотек в умовах цифрових змін і суспільних викликів.

З розвитком цифрових сервісів і впровадженням інструментів штучного інтелекту, імєсивних технологій (VR/AR) у бібліотечній сфері України набуває актуальності проблема збереження її соціокультурної місії та забезпечення рівного доступу до культурних і освітніх ресурсів для всіх категорій населення, зокрема й вразливих груп. Водночас брак системного підходу до впровадження цифрових інновацій у соціокультурну діяльність бібліотек призводить до фрагментарності практик, недостатнього залучення громад до культурної взаємодії та обмеженості у використанні потенціалу цифрових інструментів для розвитку громадянського суспільства.

Вважаємо актуальним завданням виявлення та всебічний аналіз сучасних соціокультурних практик бібліотек України в умовах цифрової трансформації та воєнного стану, спричиненого повномасштабною збройною агресією РФ проти України. Крім того, вагомим аспектом дослідження є оцінювання ефективності цих практик і розроблення підходів до формування стійких цифрових соціокультурних моделей, здатних забезпечити потреби користувачів та сприяти зміцненню соціального потенціалу й розвитку громад.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасні бібліотеки виконують важливу соціокультурну місію в суспільстві, що зумовлює завдання переосмислення підходів до організації соціокультурної діяльності. В умовах динамічних трансформацій соціального середовища дедалі більшого значення набувають соціокультурні практики як засіб адаптації громадян до змін, забезпечення ефективної комунікації, формування соціальної згуртованості, збереження й трансляції національних і загальнолюдських цінностей у різноманітних культурних формах.

Особливою актуальності ці процеси набувають в умовах повномасштабної військової агресії РФ проти України, яка поставила перед бібліотеками нові виклики. Сьогодні вони змушені виконувати не лише культурно-інформаційну, а й підтримувальну, інтеграційну та терапевтичну функцію — бути просторами психологічної безпеки, волонтерської допомоги, інформування, національної ідентифікації й соціальної підтримки. У таких умовах соціокультурна діяльність бібліотек стає засобом спротиву, відновлення й збереження стійкості суспільства.

Теоретичні питання культурних та соціокультурних практик досліджували О. Копієвська [6], О. Матвійчук [10], І. Петрова [11], В. Судакова [16], О. Шмаюн [19] та ін.

Зокрема, О. Копієвська [6] і В. Судакова [16] розглядали зазначені практики в культурологічному контексті. І. Петрова [11] та О. Шмаюн [19] пов'язували їх з культурною дозволя. Дослідження О. Матвійчук сфокусовано на теоретичному аналізі соціокультурної діяльності бібліотек. Науковиця розглядала соціокультурну діяльність бібліотек як продуманий процес долучення людини до різноманітних цивілізаційних культурних надбань, компонент соціокультурної системи українського суспільства, один із важливих елементів реалізації державної політики у сфері культури [10].

Проблему функціонування бібліотек як соціокультурного простору в умовах цифрової трансформації порушували вітчизняні науковці Л. Бутко, Д. Василенко, В. Саранча [1], Н. Вовк [2], В. Добровольська [3; 4], В. Загуменна [5; 8],

Д. Кузьменко [7], О. Кузьменко [8], Л. Матвійчук [9], Я. Хіміч [17; 21], Л. Чередник [4] та ін.

У монографії В. Добровольської "Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні" визначено соціокомунікаційний простір культури як складну динамічну систему, що здійснює не лише кумуляцію та розповсюдження, а й створення культурного продукту [3].

У спільній статті В. Добровольської та Л. Чередник "Інноваційна діяльність бібліотек в умовах цифрового суспільства" проаналізовано інноваційні практики, зокрема й соціокультурні бібліотечні [4].

В. Загуменна й О. Кузьменко розглядають трансформацію сучасних бібліотек як закономірну відповідь на зміни в суспільстві, що зумовлює розширення їхніх функцій до багатоформатних інформаційних, освітніх, культурних і соціальних центрів [8].

Соціокультурну діяльність бібліотек в умовах цифровізації розглянуто у статті Л. Бутко, Д. Василенка та В. Саранчі [1]. Дослідники наголошують, що для ефективної реалізації соціокультурних функцій бібліотек доцільно виокремити дві основні групи цифрових інструментів.

Питання соціокультурної діяльності бібліотек в умовах повномасштабного вторгнення висвітлено у дослідженнях Т. Побережної [12], Л. Пугач [13], М. Сахарової та Я. Хіміч [14].

Концептуальну модель культурно-просвітницької діяльності публічної бібліотеки вивчала Т. Сидоренко [15].

Актуальні матеріали із зазначених питань також опубліковано на сайтах вітчизняних бібліотек, бібліотечних блогах і сторінках бібліотек у соціальних мережах. Слід виокремити контент сайту ВГО "Українська бібліотечна асоціація" (<https://ula.org.ua/>) і блог Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого "Публічна бібліотека територіальної громади" (<https://oth.nlu.org.ua/>).

Поміж закордонних праць у контексті розгляду соціокультурної діяльності бібліотек варта уваги праця R. D. Lankes "Новий посібник з бібліотечної справи" (2016) [23]. Автор розглядає бібліотеку як платформу для розвитку громадянської активності.

Для розуміння сучасних світових тенденцій у визначенні напрямів культурних практик бібліотек важливими є матеріали Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (IFLA), зокрема "Інформаційний бюлетень IFLA за червень 2025 р. "Інновації через цифровий доступ" [20], "Вхідна точка IFLA до бібліотек та штучного інтелекту" [22], "Бібліотеки як захисники культурних прав: погляд у майбутнє культури, спадщини та розвитку у 2022 році" [21] тощо.

Мета статті — визначити сутність соціокультурних практик і провести аналіз специфіки їх застосування в діяльності сучасних бібліотек України в умовах цифрової трансформації та воєнного стану; окреслити перспективні напрями впровадження цифрових технологій у соціокультурну діяльність бібліотек для забезпечення доступності культурних послуг і підвищення рівня соціальної взаємодії громади.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У контексті порушеної теми слід визначити сутність соціокультурних практик, які сьогодні є елементом діяльності будь-якої бібліотеки. Соціокультурна практика є свого роду адаптивним механізмом — ресурсом, який дає можливість забезпечувати мінливі інформаційні потреби користувачів.

У сучасних умовах постійних трансформаційних змін на перший план виходять саме соціокультурні практики як засіб адаптації громадян до навколишнього середовища та комунікації, регуляції й трансляції національної та загальнолюдської культури в різноманітних проявах. Це дає бібліотекам змогу гармонійно вбудуватися в контекст культурних і соціальних процесів, що відбуваються в суспільстві [6].

Соціокультурні практики зазвичай розглядають як синонім поняття "соціокультурна діяльність". Проте в сучасних умовах постійних трансформаційних змін ці практики переважно орієнтовані на практичний результат — забезпечення конкретних запитів і потреб користувачів, практичну реалізацію споживчих інтересів, адаптованих до сучасних умов цифрового суспільства. Бібліотеки мають оперативно реагувати на постійні зовнішні виклики, трансформацію медійного середовища, надавати сучасні соціокультурні та інформаційні послуги.

На нинішньому етапі соціокультурні практики в бібліотеках вирізняються широким спектром використання різноманітних форм і засобів: організація тематичних вечорів, зустрічі з діячами культури, читачькі конференції за участю авторів, вечори запитань і відповідей, години цікавих повідомлень, екологічні ігри, виставкові проєкти, спільна діяльність бібліотек із музеями, архівами, видавництвами, краєзнавча діяльність, вебінари, літературні бібліоквести, флешмоби тощо.

Автори сучасних досліджень зосереджують увагу на трансформації функцій бібліотек у цифровому середовищі, де бібліотека є не лише зберігачем інформації, а й відкритим соціокультурним простором для розвитку громади. Важливу роль відіграє впровадження штучного інтелекту для автоматизації процесів обслугову-

вання користувачів, зокрема застосування чат-ботів для довідкових послуг, систем інтелектуального пошуку тощо. Такі технології сприяють розширенню доступу до інформаційних ресурсів, підвищенню ефективності пошуку та розвитку інформаційної культури користувачів.

Сучасна бібліотека трансформується у відкритий культурно-освітній і дозвілєвий простір із багатофункціональним призначенням. Це, зі свого боку, потребує змін не лише у фізичному оформленні — архітектурі, інтер'єрі, дизайні, а й передбачає переосмислення підходів до організації бібліотечної діяльності, моделі обслуговування користувачів, професійної підготовки й компетентностей бібліотечних працівників, а також їхньої професійної ідентичності.

У цьому контексті особливої актуальності набуває концепція чотирипросторової бібліотеки, яка передбачає перетворення бібліотек на відкриті публічні простори, що інтегрують чотири ключові функції: натхнення, навчання, комунікацію та участь [18]. Така модель позиціонує бібліотеку не лише як сховище книжкових фондів, а й соціальний хаб, де кожен користувач має змогу здобувати нові знання, взаємодіяти з іншими, спілкуватися, реалізовувати власні ідеї та ініціативи. Бібліотечний простір у цьому форматі стає гнучким середовищем для індивідуальної й колективної роботи, творчості, проведення культурно-просвітницьких заходів, що сприяє зміцненню соціальної згуртованості та розвитку громади. Такий підхід розширює місію бібліотеки в цифрову епоху, відкриваючи нові можливості для спільного навчання, особистісного зростання та соціальної інтеграції [8; 18].

Процес цифровізації спонукає бібліотеки не лише до модернізації фізичних просторів, а й до активного створення власних віртуальних середовищ. Через соціальні мережі, офіційні вебсайти, блоги, платформи електронного навчання та сервіси віддаленого обслуговування користувачів бібліотеки розширюють присутність у цифровому просторі. Вони забезпечують доступ до електронних ресурсів, просувають освітні й культурні ініціативи, організовують віртуальні виставки, онлайн-зустрічі, вебінари, читацькі клуби та інформаційні кампанії. Така діяльність не лише розширює аудиторію, а й підвищує видимість бібліотеки як сучасної, відкритої та динамічної інституції, здатної відповідати на виклики часу й забезпечувати потреби суспільства у сфері інформації, освіти та культури.

Отже, сучасні соціокультурні бібліотечні практики можна розглядати як комплекс дій, форм, методів та ініціатив, які реалізують бібліо-

течні установи для задоволення соціальних, культурних, інформаційних та освітніх потреб громади в умовах трансформації суспільства. Ці практики передбачають традиційні й інноваційні формати взаємодії з користувачами, орієнтовані на розвиток соціального капіталу, підтримку культурної ідентичності, сприяння інклюзії, громадській активності та неформальній освіті.

До сучасних соціокультурних бібліотечних практик належить таке коло діяльності:

- проведення публічних заходів (дискусій, воркшопів, кінопоказів, виставок) у традиційному й онлайн-форматі.

- реалізація освітніх і просвітницьких програм (медіаосвітні, правові, психологічні тренінги, вебінари, онлайн-навчання);

- організація дозвілля та культурного відпочинку (читальні клуби, ігрові зони, творчі майстерні, коворкінги, гуртки з кодування та робототехніки);

- підтримка вразливих груп населення (переселенців, людей з інвалідністю, осіб похилого віку) та формування інклюзивного й безпечного середовища;

- надання цифрових послуг (електронні бібліотечні ресурси, дистанційне обслуговування);

- партнерські ініціативи з громадськими організаціями, освітніми та культурними установами тощо.

Для ілюстрації досвіду впровадження наведених соціокультурних практик використано Google-пошук, пошук за допомогою штучного інтелекту (ШІ) (ChatGPT, Gemini (разом з Google-пошуком) і Perplexity). Слід зазначити, що здобуті результати додатково верифікувалися та описувалися. У пропонованій статті наводимо лише незначну кількість знайдених та опрацьованих прикладів сучасних соціокультурних практик вітчизняних бібліотек.

Як приклад проведення публічних заходів в онлайн- та офлайн-форматах ChatGPT запропонував посилання на сайт *Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки (МСМБ) м. Києва* та рубрику *"Творчі акції у лютому 2025"* і надав коментар, що "у лютому 2025 МСМБ провела серію творчих акцій: стрим-бесіди з психологінею, виставки до Всесвітнього дня соціальної справедливості, стрим-розмову на тему кіберспорту — офлайн і онлайн формати". Перевіривши цю інформацію (https://msmb.org.ua/actions/calendar/tvorchii-aktsii-u-lyutomu-2025/?utm_source=chatgpt.com), автори пересвідчилися, що для бібліотеки онлайн- та офлайн-формати роботи є традиційними, щомісячно ведуться стрими бібліотечних івентів, які можна переглянути на Facebook-сторінці бібліотеки (<https://www.facebook.com/MSMB.lib>).

Соціокультурна діяльність МСМБ також може проілюструвати й решту прикладів соціокультурних практик. Зокрема, *освітні просвітницькі програми*, репрезентовані бібліотечними проектами "Німецька для початківців", "Спілкуймося українською впевнено!", "Мобільна грамотність" та ін. (<https://msmb.org.ua/actions/projects/>). Щодо *підтримки вразливих верств населення*, сайт має окремий розділ "Безбар'єрність", що містить "Інформацію про проведення управителем об'єкту Спеціалізована молодіжна бібліотека міста Києва обстеження та оцінки ступеня безбар'єрності об'єктів фізичного оточення і послуг для осіб з інвалідністю", а також рубрики "Нормативно-правова база", "Фізична безбар'єрність", "Інформаційна безбар'єрність", "Цифрова безбар'єрність", "Освітня безбар'єрність", "Безбар'єрність. КМДА" (<https://msmb.org.ua/bezbaryernist/osvitnia-bezbaryernist/>) та ін.

ІІІ (Perplexity) також пропонував розглянути інноваційні соціокультурні практики *Good library (Луганська обласна універсальна наукова бібліотека)* й посилався на статті ресурсу "Читомо", у яких проаналізовано діяльність бібліотеки у Старобільську. Серед креативних практик Good library — проведення Всеукраїнського бібліотечного радіофлешмобу "Тиха вечірка в бібліотеці" (Good Silent Party в навушниках); культурно-просвітні антилекції, робота клубу з кодування, навчання з медіаграмотності тощо. Варто відзначити, що після 24 лютого 2022 р. бібліотека *Good library* була змушена евакуюватися зі Старобільська до Черкас. Актуальну інформацію про її діяльність подано на офіційному сайті (<https://www.library.lg.ua>). У самопрезентації бібліотека визначає себе як "двічі евакуйований заклад", що нині функціонує в гібридному форматі: частина команди працює офлайн, інша реалізує проєкт *мандрівної бібліотеки* (<https://nomlib.library.lg.ua/>) у громадах Києва, Дніпра та Закарпаття.

Good library трансформувалась у мобільну соціокультурну платформу, орієнтовану на підтримку внутрішньо переміщених осіб. У сучасному контексті Good library постає як приклад інноваційної соціокультурної практики, що реалізує принципи мобільності, мережевої взаємодії, гібридного культурного виробництва. Вона демонструє нову модель бібліотеки як середовища соціальної згуртованості, підтримки й культурної стійкості, особливо актуальної в умовах війни та постійних викликів для громад.

Серед прикладів сучасних соціокультурних практик варті уваги проєкти *Львівської обласної бібліотеки для дітей* (<https://lodb.org.ua/>), яка під час повномасштабного вторгнення стала важ-

ливим центром підтримки переселенців і місцевих мешканців: оперативно реагує на кризові потреби громади, реалізує проєкти з бібліо- та арттерапії, навчання медіаграмотності, організовує консультації фахівців, освітню підтримку переселенців тощо.

Львівська обласна бібліотека для юнацтва ім. Романа Іваничука активно втілює в життя проєкт *"Бібліотека VR"*, у межах якого відвідувачі можуть здійснити віртуальні подорожі музеями України та світу, брати участь у VR-екскурсіях Львовом, що сприяє популяризації культурної спадщини серед молоді. Бібліотека також використовує *AR-додатки під час виставок*, що робить взаємодію з фондом інтерактивною й дає відвідувачам змогу за допомогою смартфонів дістати додаткову інформацію про експоновані книги та мистецькі твори (<http://bibliotekanarynku.com/>).

Соціокультурні практики у форматі *"Бібліотерапевтичних зустрічей онлайн"*, які стали ефективним інструментом психологічної підтримки громади в умовах стресу та невизначеності, запровадила *Публічна бібліотека імені Лесі Українки* м. Києва. Установа активно веде YouTube-канал, де публікує відеоогляди нових надходжень, інтерв'ю з письменниками та поради з медіаграмотності, забезпечуючи доступність культурного контенту користувачам незалежно від місця перебування (<https://library.kiev.ua>).

Одеська національна наукова бібліотека у 2023 р. організувала цикл подій *"Цифрова культура в бібліотеці"*, що охоплював майстер-класи з використання хмарних сервісів, електронних каталогів та ресурсів. У межах проєкту запроваджено чат-бот для довідкових послуг користувачів у месенджерах Telegram і Viber, що дає змогу швидко здобувати інформацію про наявність літератури, години роботи, події бібліотеки. Крім того, установа проводить онлайн-виставки архівних фондів та цифрові екскурсії, що відкривають доступ до унікальних матеріалів широкій аудиторії (<https://odnb.odessa.ua>).

Інноваційні соціокультурні практики реалізує *Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка*. Її фахівці ініціювали проєкт *"Цифрова спадщина Слобожанщини"*, що передбачає оцифровування краєзнавчих документів й організацію онлайн-доступу до них. Бібліотека проводить *цифрові літературні читання та марафони у Facebook та Instagram* об'єднуючи спільноти навколо читання та обговорення літературних творів у цифровому середовищі (<https://korolenko.kharkov.com>). Бібліотека також є координатором проєкту *"Цифровий архів документів про російсько-українську війну"*. Це ко-

лекція документів із верифікованих відкритих інтернет-джерел (фото-, відео- й текстові матеріали). Ресурс створено для збереження історичної пам'яті та доступності інформації для широкого кола користувачів.

В умовах воєнного часу українські бібліотеки стали осередками стійкості громад, організовуючи вільні простори для навчання дітей та проведення культурних заходів в укриттях, з використанням цифрових технологій для трансляції та залучення ширшої аудиторії. Бібліотеки у Харкові, Дніпрі, Чернівцях, Тернополі створюють *цифрові архіви воєнної пам'яті*, де збирають історії, фотографії та свідчення жителів регіонів у цифровому форматі.

Отже, цифрова трансформація бібліотек України зумовила пошук нових підходів до реалізації соціокультурних практик, орієнтованих на розвиток громад, підвищення цифрової грамотності, розширення доступу до культурного контенту й інтеграцію інноваційних технологій у діяльність книгозбірень. Поєднання соціокультурної функції бібліотеки з можливостями штучного інтелекту й іммерсивних технологій створює передумови для формування бібліотек як хабів цифрової культури, освіти та соціальної взаємодії. Новації дають бібліотекам змогу забезпечувати інклюзивність, відкритість, доступність інформації та стимулювати культурний розвиток громад в умовах цифрової трансформації.

Формування стійких цифрових соціокультурних моделей бібліотечної діяльності потребує комплексного підходу, що охоплює технологічні, організаційні та соціокультурні аспекти. Бібліотеки повинні сформувати чітку довгострокову стратегію цифровізації, у якій визначено цілі, пріоритети та ресурси для розвитку цифрових послуг. Стратегія має бути інтегрована в загальну стратегію розвитку бібліотеки. Всі цифрові ініціативи повинні виходити з потреб і запитів користувачів. Проведення регулярних досліджень потреб аудиторії, аналіз даних про використання цифрових ресурсів і залучення користувачів до процесу розроблення послуг є критично важливими.

Бібліотеки можуть стати центрами розвитку цифрової та медіаграмотності, допомагаючи ко-

ристувачам опановувати технології, критично оцінювати інформацію, розрізняти фейки та розвивати навички роботи з різними медіаформатами. Важливе значення для ефективної соціокультурної діяльності має розширення партнерств і залучення громади.

Висновки. Соціокультурні практики бібліотек України в умовах цифрової трансформації зазнають суттєвих змін, що зумовлено розвитком цифрових технологій і зростанням потреб користувачів. Бібліотеки зберігають роль соціокультурних центрів, проте впровадження цифрових інструментів дає їм змогу розширювати форми взаємодії з громадами, забезпечувати доступ до культурної спадщини в електронному форматі, створювати інноваційні простори для неформальної освіти та комунікації.

Аналіз практичного досвіду бібліотек України в контексті застосування соціокультурних практик в цифрову епоху дав змогу визначити, що основними напрямками розвитку соціокультурних практик бібліотек в умовах цифрової трансформації є:

- упровадження електронних сервісів та інтерактивних платформ для проведення культурно-освітніх заходів;
- поєднання онлайн та офлайн форм роботи для підтримки культурного діалогу в громадах;
- формування відкритих бібліотечних просторів для комунікації, творчості та реалізації соціокультурних проєктів за участі користувачів;
- розвиток цифрової компетентності працівників бібліотек і користувачів та ін.

Важливе значення для ефективної соціокультурної діяльності має розширення партнерств: міжбібліотечних, з ІТ-компаніями, освітніми та науковими установами, громадськими організаціями й місцевими громадами.

Формування стійких цифрових соціокультурних моделей бібліотечної діяльності — це безперервний процес, що потребує постійних інвестицій, інновацій і готовності до змін. Бібліотеки, які успішно інтегрують ці підходи, зможуть не лише зберегти роль центрів знань і культури, а й значно розширити вплив у цифровому середовищі.

Список бібліографічних посилань

1. Бутко Л. В., Василенко Д. П., Саранча В. І. Соціокультурна діяльність бібліотеки в умовах її цифровізації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 1. С. 19—26. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytut/Akademiia/Vydannia/Bibliotekoznavstvo/BDI_1_2022_DOI.pdf.
2. Вовк Н. Роль івент-менеджменту як бібліотечної інновації в підвищенні привабливості публічних бібліотек: аналіз тенденцій та успішних практик. *Вісник Книжкової палати*. 2024. 7. С. 32—38. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.7\(336\).32-38](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.7(336).32-38). URL: <http://visnyk.ukrbook.net/article/view/311432>.

3. Добровольська В. В. Державна політика в галузі культури України: стан та розвиток системи управління документацією : монографія / М-во культури України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. Київ : НАКККиМ, 2017. 233 с.
4. Добровольська В. В., Чередник Л. А. Інноваційна діяльність бібліотек в умовах цифрового суспільства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 5—11. URL: <https://journals.urau/bdi/article/view/276758>.
5. Загуменна В. Перспективи застосування імерсивних технологій у діяльності бібліотек України. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2024. № 14. С. 66—75. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.14.2024.318314>.
6. Копієвська О. Р. Трансформаційні процеси в культурі сучасної України : монографія. Київ : НАКККиМ 2014. 296 с. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/nauka/vydannia/Kopievska_Monogr_Transformatsiyni_protsepy.pdf.
7. Кузьменко Д. О. Соціокультурні практики бібліотек: сутність, тенденції розвитку: *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : зб. матеріалів VI Міжнар. конф., м. Київ, 18—20 травня 2023 р. Київ, 2023. С. 167—169.
8. Кузьменко О. І., Загуменна В. В. Бібліотека як соціокультурний публічний простір: трансформаційні зміни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 4. С. 24—31. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/nauka/vydannia/bibliotek_dok_inform/Bibliotekoznavstvo_4_2020.pdf.
9. Матвійчук Л. Соціокультурні практики діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в розвитку інформаційно-комунікаційного простору. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2024. Вип. 73. С. 41—73. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0005093>.
10. Матвійчук О. Є. Соціокультурна діяльність бібліотек. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: <https://surl.lu/eyasvv>.
11. Петрова І. В. Культурно-дозвілєві практики населення сучасної України: тенденції та пріоритети. *Культура і сучасність*. 2011. № 1. С. 108—112.
12. Побережна Т. І. Трансформація діяльності публічних бібліотек Поділля в умовах воєнного стану. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 56—62. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294073>.
13. Пугач Л. Ю. Діяльність публічних бібліотек в умовах трансформацій, викликаних повномасштабною російською військовою агресією. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 3. С. 28—33. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290979>.
14. Сахарова М. П., Хіміч Я. О. Розробка та актуалізація комунікаційної політики бібліотеки в умовах воєнного стану: кризові комунікації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 2. С. 65—74. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/Akademiia/Vydannia/Bibliotekoznavstvo/Bibliotekoznavstvo_2_2022_DOI.pdf.
15. Сидоренко Т. Концептуальна модель культурно-просвітницької діяльності публічної бібліотеки. *Образ*. 2017. Вип. 1. С. 34—40.
16. Судакова В. М. Культурні практики та проблеми їхньої модернізації в культурному просторі сучасних суспільств. *Культурологічна думка*. 2020. № 7. С. 165—177. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Kultdum_2020_17_16.
17. Хіміч Я. Інноваційна діяльність бібліотек: світові та українські тренди. *Вісник Книжкової палати*. 2025. № 3. С. 9—15. DOI: 10.36273/2076-9555.2025.3(344).9-15. URL: <http://visnyk.ukrbok.net/issue/view/19092>.
18. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності : практичний посібник / автори-укладачі: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко ; Українська бібліотечна асоціація. Київ : ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2020. 104 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/594/>.
19. Шмаюн О. Ю. Культурно-дозвілєвий центр як інноваційний заклад особистісного розвитку. *Питання культурології*. 2020. Вип. 36. С. 260—268. URL: <https://surl.li/pnehhz>.
20. IFLA Newsletter, June 2025: Innovating through digital access. *IFLA*. URL: <https://www.ifla.org/news/ifla-newsletter-june-2025/>.
21. Libraries as Cultural Rights Defenders: Looking ahead to Culture, Heritage, and Development in 2022. *IFLA*. URL: <https://www.ifla.org/news/libraries-as-cultural-rights-defenders-looking-ahead-to-culture-heritage-and-development-in-2022/>.
22. Cox M., De A., Brasdefer M. IFLA AI Entry Point for Libraries and AI. URL: <https://repository.ifla.org/items/f197f327-dc49-4743-bb57-0a373505da8b>.
23. Lankes R. D. The New Librarianship Field Guide. 2016. URL: <https://direct.mit.edu/books/monograph/3461/The-New-Librarianship-Field-Guide>.

Vira Zagumenna,
PhD of Pedagogical Sciences,
Professor of the Department of Art
Management and Information
Technologies of NACAM

Yaroslava Khimich,
PhD of Historical Sciences,
Associate Professor of the Department
of Art Management and Information
Technologies of NACAM

Danyil Kuzmenko,
Postgraduate Student of the
Department of Art
Management and Information
Technologies of NACAM

Sociocultural practices of Ukrainian libraries in the context of digital transformation and social challenges

The article examines the sociocultural practices of Ukrainian libraries in the context of digital transformation, which has become a determining factor in the development of libraries as modern open sociocultural spaces. The concept of "sociocultural practices" is analyzed and its content is revealed in the context of library activities.

New forms of library work are considered, including conducting online and hybrid events, developing media literacy and digital culture among users, implementing inclusive digital services, active use of social networks, artificial intelligence, VR/AR technologies in sociocultural projects.

Particular attention is paid to examples of sociocultural practices implemented in Ukrainian libraries, which illustrate the involvement of communities in cultural and educational activities and provide expanded access to information resources through digital services.

At the same time, the article focuses on the specifics of the socio-cultural activities of libraries in the conditions of full-scale armed aggression of Russia against Ukraine. It is shown that in conditions of war, libraries not only retain their cultural function, but also adapt to new challenges, fulfilling the role of centers of support for the population.

It is concluded that the combination of traditional and innovative practices contributes to the transformation of libraries into socio-cultural hubs, the integration of communities into the cultural environment and the development of digital competence of users, which, in turn, is an important component of the sustainable development of Ukrainian society in the conditions of the digital age and military challenges.

Keywords: public libraries; sociocultural practices; digital transformation; media literacy; artificial intelligence; VR/AR technologies; four-space library concept

References

1. Butko L. V., Vasylenko D. P. & Sarancha V. I. (2022). Sotsiokulturna diialnist biblioteky v umovakh yii tsyfrovizatsii. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 1, pp. 19—26. Available at: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/Akademiia/Vydannia/Bibliotekoznavstvo/BDI_1_2022_DOI.pdf.
2. Vovk N. (2024). Rol ivent-menedzhmentu yak biblioteknoi innovatsii v pidvyshchenni pryvabyvosti publichnykh bibliotek: analiz tendentsii ta uspishnykh praktyk. *Visnyk Knyzhkovoї palaty*, 7, pp. 32—38. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.7\(336\).32-38](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.7(336).32-38). Available at: <http://visnyk.ukrbook.net/article/view/311432>.
3. Dobrovol'ska V. V. (2017). *Derzhavna polityka v haluzi kultury Ukrainy: stan ta rozvytok systemy upravlinnia dokumentatsiieiu* : monohrafiia / M-vo kultury Ukrainy, Nats. akad. keriv. kadriv kultury i mystetstv. Kyiv: NAKKKiM.
4. Dobrovol'ska V. V. & Cherednyk L. A. (2023). Innovatsiina diialnist bibliotek v umovakh tsyfrovoho suspilstva. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 1, pp. 5—11. Available at: <https://journals.urau.ua/bdi/article/view/276758>.
5. Zahumenna V. (2024). Perspektyvy zastosuvannia imersyivnykh tekhnolohii u diialnosti bibliotek Ukrainy. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk*, 14, pp. 66—75. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.14.2024.318314>.
6. Kopiiivska O. R. (2014). *Transformatsiini protsesy v kulturi suchasnoi Ukrainy* : monohrafiia. Kyiv: NAKKKiM. Available at: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/nauka/vydannia/Kopiiivska_Monogr_Transformatsiini_protsesy.pdf.
7. Kuzmenko D. O. (2023). Sotsiokulturni praktyky bibliotek: sutnist, tendentsii rozvytku: *Informatsiia, komunikatsiia ta upravlinnia znanniamy v hlobalizovanomu sviti* : zb. materialiv VI Mizhnar. konf., m. Kyiv, 18—20 travnia 2023 r. Kyiv, pp. 167—169.
8. Kuzmenko O. I. & Zahumenna V. V. (2020). Biblioteka yak sotsiokulturnyi publichnyi prostir: transformatsiini zminy. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 4, pp. 24—31. Available at: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/nauka/vydannia/bibliotek_dok_inform/Bibliotekoznavstvo_4_2020.pdf.
9. Matviichuk L. (2024). Sotsiokulturni praktyky diialnosti Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho v rozvytku informatsiino-komunikatsiinoho prostoru. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 73, pp. 41—73. Available at: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0005093>.
10. Matviichuk O. Ye. (n. d.). Sotsiokulturna diialnist bibliotek. *Ukrainska bibliotekna entsyklopediia*. Available at: <https://surl.lu/eyasvv>.
11. Petrova I. V. (2011). Kulturno-dozvillievi praktyky naselennia suchasnoi Ukrainy: tendentsii ta prioriteti. *Kultura i suchasnist*, 1, pp. 108—112.
12. Poberezhna T. I. (2023). Transformatsiia diialnosti publichnykh bibliotek Podillia v umovakh voiennoho stanu. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 4, pp. 56—62. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294073>.

13. Puhach L. Yu. (2023). Diialnist publichnykh bibliotek v umovakh transformatsii, vyklykanykh povnomasshtabnoiu rosiiskoiu viiskovoiu ahresiiu. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 3, pp. 28—33. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290979>.
14. Sakharova M. P. & Khimich Ya. O. (2022). Rozrobka ta aktualizatsiia komunikatsiinoi polityky biblioteki v umovakh voiennoho stanu: kryzovi komunikatsii. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 2, pp. 65—74. Available at: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/Akademiia/Vydannia/Bibliotekoznavstvo/Bibliotekoznavstvo_2_2022_DOI.pdf.
15. Sydorenko T. (2017). Kontseptualna model kulturno-prosvitnytskoi diialnosti publichnoi biblioteki. *Obraz*, 1, pp. 34—40.
16. Sudakova V. M. (2020). Kulturni praktyky ta problemy yikhnoi modernizatsii v kulturnomu prostori suchasnykh suspilstv. *Kulturolohichna dumka*, 7, pp. 165—177. Available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=Kultdum_2020_17_16.
17. Khimich Ya. (2025). Innovatsiina diialnist bibliotek: svitovi ta ukrainski trendy. *Visnyk Knyzhkovoï palaty*, 3, pp. 9—15. DOI: 10.36273/2076-9555.2025.3(344).9-15. Available at: <http://visnyk.ukrbok.net/issue/view/19092>.
18. Boiarynova O. et al. [avt.-ukl.]. (2020). *Chotyry prostory biblioteki: model diialnosti* : praktychnyi posibnyk. Kyiv: VHO Ukrainska bibliotekna asotsiatsiia. Available at: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/594/>.
19. Shmaiun O. Yu. (2020). Kulturno-dozvillievyi tsentr yak innovatsiinyi zaklad osobystisnoho rozvytku. *Pytannia kulturolohii*, 36, pp. 260—268. Available at: <https://surl.li/pnehhz>.
20. IFLA Newsletter, June 2025: Innovating through digital access. (n. d.). IFLA. Available at: <https://www.ifla.org/news/ifla-newsletter-june-2025/>.
21. Libraries as Cultural Rights Defenders: Looking ahead to Culture, Heritage, and Development in 2022. (n. d.). IFLA. Available at: <https://www.ifla.org/news/libraries-as-cultural-rights-defenders-looking-ahead-to-culture-heritage-and-development-in-2022/>.
22. Cox M., De A. & Brasdefer M. (n. d.). IFLA AI Entry Point for Libraries and AI. Available at: <https://repository.ifla.org/items/f197f327-dc49-4743-bb57-0a373505da8b>.
23. Lankes R. D. (2016). *The New Librarianship Field Guide*. Available at: <https://direct.mit.edu/books/monograph/3461/The-New-Librarianship-Field-Guide>.

Надійшла до редакції 4.08.2025

[https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.9\(350\).28-34](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.9(350).28-34)
УДК 37.013/.014+[001.817:[311:519.23]](477+438)(045)

Тетяна Павленко,
наукова співробітниця
відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського
tetana1806@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3244-7897>

Дослідження з питань розвитку освіти в українсько-польському науковому дискурсі (за матеріалами бібліографічного дослідження)

У статті проаналізовано динаміку захисту наукових досліджень з питань освіти та педагогіки в Україні й Республіці Польща упродовж 2005—2024 рр. Увагу зосереджено на бібліометричному аналізі дисертаційних робіт, що стали джерелом для формування бібліографічного показника "Освіта і педагогічна наука України і Польщі. 2005—2024". Доведено актуальність інтернаціоналізації педагогічної науки в контексті трансформацій сучасного суспільства, впливу глобалізаційних процесів, а також європейської інтеграції освітніх систем. Проаналізовано аспекти українсько-польського наукового партнерства, що ґрунтується на багаторічній співпраці академічних інституцій, спільному науковому пошуку, обміні досвідом і розробленні інноваційних підходів до підготовки педагогічних кадрів.

Результати дослідження свідчать, що питання розвитку освіти залишаються в центрі уваги наукової спільноти навіть у складні періоди суспільно-політичних потрясінь, як-от повномасштабна збройна агресія РФ проти України, підтверджують важливу роль наукових розвідок у трансформації та модернізації освітніх систем, формуванні сучасного змісту освіти, підготовці висококваліфікованих фахівців і забезпеченні сталого міжнародного партнерства.

Ключові слова: педагогіка; проблеми розвитку освіти; наукова співпраця України та Польщі; дисертації з питань освіти та педагогіки; інтернаціоналізація освіти

© Павленко Т., 2025